

Ununenud kangelane ehk "Iseäraliste ülesannetega kurjeer"

Eesti Vabariigi juubeli puhul meenutatakse neid, kelle tegevus aitas kaasa iseseisva riigi loomisele, kaitsele ja ülesehitamisele. Enamasti korduvad sellega seoses ühed ja samad nimed: K. Päts, J. Vilms, J. Laidoner, J. Kuperjanov jne. Nende tegevus oli enamasti avalik ja kõigile teada – seega ka kergemini tunnustatav. Aga oli ka neid, kes juba riigi loomise ajal varju jäid, kuigi nende panus oli samuti oluline.

Üheks selliseks "tagaplaani-kangelaseks" oli Elmar Schiffer. Artikli pealkirjas on tsiteeritud Päevalehes ilmunud artikli pealkirja, mille alapealkiri kõlab: "Wähe tuntud, kuid kaaluw peatükk Eesti iseseiswuse wõitlustest".¹ Juba selles artiklis tõdetakse, et "wähesed on kuulnud wist Eesti ajutise walitsuse iseäraliste ülesannetega kurjeerist, ent ometigi on see mees, kel õige suuri teeneid Eesti iseseiswuse kujunemisel ja kelle haruldasest tegutsemiswõimest on olenevad mitmete meie wäljapaistwamate riigimeeste saatus ning saawutused". Allpool püütakse anda ülevaade Schifferi tegevusest ja tema rollist neil keerulistel aegadel, mil püüeldi iseseisvuse poole.

Elmar Schiffer sündis 27. detsembril 1883 Paide linnas.² Isa Tõnis oli sepp; ema Anette. E. Schiffer lõpetas Peterburi Püha Anna reaalkooli. Pärast kooli lõpetamist töötas raamatupidajana ja kassatöötajana Peterburi hotellis "Franzia".³

Sõjaväeteenistuses oli Schiffer alates 30. detsembrist 1914. Algul oli ta Kaardiväe Pavlovi polgus ja seejärel nooremohvitser 285. jalaväe tagavarapolgus Narvas. 1915. aastal osales Schiffer lahingutes Jakobstadti (Jēkabpils) all. Samal aastal saadeti ta omandama sõjaväelist haridust Looderinde lipnikkude kooli,⁴ mille lõpetas 1916. a. sügisel. 1917. a. teenis 27. korpuse 4. iseäralise diviisi 15. iseäralises jalaväepolgus. Polgu koosseisus osales ta põhjarindel võitluses sakslaste vastu Dünaburgi (Daugavpils) lähistel Solotaja Gorka juures.⁵

Aastal 1917 tekkis 5. armees mõte eesti sõjaväelasi rahvuslikeks väeosadeks koondama hakata. Eesti sõjaväelaste üleviimiseks formeeritavasse Eesti rahvuslikesse polkudesse loodud 5. armee täidesaatvasse komiteesse määrati ka Elmar Schiffer. 5. armee väeosades teenivatest eestlastest moodustati Tartusse tagavarapataljon. Schiffer saadeti ainelise abi saamiseks Peterburi,⁶ kus tegutses Eesti komitee. Peterburist lubati Schifferile toetust. Jõulupühadeks sõitis Schiffer taas Peterburi, kuid enne, kui ta tagasi Eestisse jõudis, vallutati Eesti sakslaste poolt ja Schiffer jäi Peterburi. Mõnda aega on ta töötanud Peterburis I. I. Kovalski vase-pronksimalmi-valutöökojas valajana.⁷

Märtsi algul 1918 otsustas Schiffer Tallinnasse tagasi minna. Osalt rongiga, osalt jalgsi liikudes õnnestus tal kohale jõuda (kuni Narvani kogunisti punaarmeele vormis).⁸ Narva lähisel oli Schiffer tunnistajaks enamlaste ja sakslaste vahelisele lahingule, mis "lauluga lahingusse läinud enamlastel wäga kurwalt lõppes".⁹

1918. aasta veebruarist novembrini oli Elmar Schiffer "Eesti Ajutise Valitsuse iseäraliste

¹ Päevaleht 17.02.1928, lk. 5.

² EAA, f. 3159, n. 1, s. 59, l. 2p.; ERA, f. 495, n. 7, s. 5480, l. 10p – uue kalendri järgi 09.01.1884. Rmt-s: Eesti Vabaduse Risti kavalerid. Register. Viljandi, 2004, lk. 51 on ekslikult sünnikuupäevaks märgitud 08.01.1884. See viga on tekkinud nõukogudeaegsetes materjalides.

³ ERAF, f. 130SM, n. 1, s. 9880, l. 9.

⁴ Eesti Vabadusristi kavalerid. Stockholm, 1984, lk. 286. Teenistuslehel on märgitud Põhja-Lääne lipnikkude kool – ERA, f. 495, n. 7, s. 5480, 2p.

⁵ ERA, f. 495, n. 7, s. 5480, l. 2p-3.

⁶ Päevaleht 17.02.1928, lk. 5.

⁷ ERA, f. 2124, n. 3, s. 1381, l. 4.

⁸ Vaba Maa 22.12.1931, lk. 5.

⁹ Päevaleht 17.02.1928, lk. 5.

Schifferi mälestused: Vaba Maa
29.12.1931, lk. 5.

(Reservkapten E. Schifferi mälöstusi.)

nahaetajaj, kütajad oli hästi meelunud
 ja teravast üht linna müüda hakkasid
 jid riigi hambuni jaksatistest jaksajad
 mälites aga Narvas, rajaj ja räs
 Saksid talid jaksajadmeelust oli talid
 lald linn ja tead, teid poolmiste meel
 naine lühedest oli teravast jaksajad
 cohtis jitu ingugi teia. Mänuks o
 vool tudumad teia Narvaja Laski
 na. Sõida tuli loomajaguniks, jesi re
 jirongide lühedust polnud tudumad
 meel forda teia. Jaksilinn tudumad
 oli congid jaksilid jaksameld lallaga
 mägajamäntaja, nagu oli re toudes
 märema. Selgus, jaksajad olid lollid
 maste ejudes taubestajameld teia
 maste mälund ja jaksajagina Saksid
 ja linnud.

„Kõigid väljastid nüüd hülkete, „Ei-
steiger“ ja „Abjaht“ jaatel. Kauli-
teel tundub juba lõvra jalka teel. Ja
mehes olid sees kalla muundamine
ja meile abiks lohalitid jaamaametu-
lub. Koonete seinu ehitid igalugufi
„Beschikt“ ja „Ausfrast“. Kuna me
on harilikult kombels, et rahmas
aureb jaamabesse rongide laakuuni

mis jellege ühemõeluse, mõelduna meile
enne kui wõetakse. Siiski, imata ei h
kannatada selle juurde, et teinud
maad oma mõelduseks. K. Räs jonn
sis mul suuresti lasti astuda, et
sõbraga nihugi; teel jätub, siis ke
ilagi läbi. pühaj. Ma ei tähena
taastõlke mõistatust, mis
nõrta ja leppadati paljulin malle ne
määrata. Põlgen helgus, et see
wastatilis ei olnud ilcaruna. Sna
leatilis määrata malle taabi poos
Niienberg ja Wislar.

[illegible]

Põllutööko

Põhikõrvaldajad ei ole
 kätte pöördunud, et
 teada saaks, kas
 mõni neist on
 juba laenu võetud.

En miniſterio

Waikanae
Zönluturg

Tänukselised jõulupä-
äpäris waikeid ja lo-
igatsipäid walmistatult
Jõula enne jõulu ilm-
jeelord eriliselt jõuluga-
tistit tagasihoidlikult
määrt jeda, mida ho-
latsuselemines ohtisid in-
la maaarhioja luw
Jõulurühmal poist
loomitid loitu haruld
jaid eik wahje, wille
ei kumand. Määrt
jombit algut ib ferd
nõuti la jõule reede
muut ei määbaud tih
20.06.

olt fönfuleupðewol m
luigi kenbe händ olt
mitrac metetl lörgu

Sta. G. Schiffer x Dänaburgis b. armee ohnwitteride-festel.

Riind, kas olin astunud Njutile; gilema piirist ülepääsu noima
 Raikstuse teemistuse jalgulderina, ei Laksinas poovitatil muli pöörd
 olud ma enami oma veremeezaga taga. Schulbaasi poole. Ies lüüas Ra

ülesannete täitja kurjer Tallinna ja Petrogradi vahel”.¹⁰ Peterburis olid sellal tuntumatest tegelastest Johan Laidoner, Julius Seljamaa jt. Tallinnas tegutsesid põranda all Konstantin Päts, Otto Strandmann jt. Mõlemaid keskusi otsiti pidevalt taga ja need pidid oma asukohta muutma. Ühendust kahe keskuse vahel hakkaski pidama Schiffer.

Nii sakslased kui ka enamlased püüdsid hoolega kahtlasi isikuid ning Schiffer pidi end maskeerima ja varjama. Sakslased pidasid teda inglise agendiks, enamlased pidasid aga kinni ja enamasti hukkasid kõiki kahtlasi, eriti neid, kes sakslaste poolt tulid. E. Schiffer muutis end välimusest ja dokumentide järgi näiteks Keikino küla talupojaks Andrei Ivanoviks, kes on sõitnud kodukülalt leiba tooma.¹¹ Ühel teisel retkel esitas Schiffer end Ivan Ivanovitš Ivanovina Britski külast.¹²

Märtsist novembrini 1918 sooritas Schiffer ligi kakskümmend käiku Peterburi ja tagasi. Ta tõi ka isikuid üle piiri. Korra toimetas ta Eestisse ja tagasi Peterburi J. Laidoneri.¹³ Ühel teisel korral taas Laidoneriga Narva juures piiri ületus ei õnnestunud ja oldi sunnitud Peterburi tagasi

pöörduma. Korra käis Schiffer Laidoneriga isegi Moskvas.¹⁴

Kui Saksa okupatsioonivõimud likvideerisid Eesti väeosad, viis Schiffer Peterburi Eesti ohvitseride nimekirja, kes olid avaldanud soovi Inglise sõjaväkke astuda. Nii mõnigi hiljem nimekirjas olnud ja salaja piiri ületanu võeti inglaste poolt vastu.

Schifferi Peterburi toimetatud dokumentide põhjal peeti läbirääkimisi inglastega ja paluti inglasi mõju avaldada Saksa okupatsioonivägede väljaviimiseks Eestist.

Schiffer osales K. Pätsi ja veel paari olulise tegelase vabastamisel novembris 1918, sõites selleks Riiga ja külastades Saksa armee staapi.

21. novembril 1918 astus Schiffer Eesti kaitseväkke, kuid siiski jätkas K. Pätsi palvel oma endist tegevust.

27. novembril 1918 pidi Schiffer uuesti minema Peterburi Laidoneri järele. Dubrovka külas äratas ta kahtlusi, kuid lasti siiski veel lahti, ähvardustega järgmisel kohtumisel ta hukata. Sala pooljaamas võttis enamlaste patrull Schifferi, kel leivapäts kaenlas, uuesti kinni. Patrulli juht tahtis telefoniga Dubrovkast nõu

¹⁰ ERA, f. 495, n. 7, s. 5480, l. 2p.

¹¹ ERA, f. 2124, n. 3, s. 1381, l. 19 – tõendi järgi. Päevalehes 17.02.1928 on ekslikult nimeks Ivan Ivanoviš Ivanov. Vt. Vaba Maa 09.01.1932, lk. 5. – Andrei Ivanov.

¹² ERA, f. 2124, n. 3, s. 1381, l. 15.

¹³ Vaba Maa 9.01.1932, lk. 5.

¹⁴ Vaba Maa 13.01.1932, lk. 5.

küsida, mis Schifferiga peale hakata. Viimases hädas hakkas too punaväelastele rääkima värvikaid luiskelugusid sakslastest ja revolutsioonist Saksamaal. Enamlased unustasid telefonikõne ja hakkasid Schifferi vastu isegi sümpaatiat tundma. Viimaks lasid nad tal minna ja Schiffer jõudis tagasi Narva.¹⁵

Järgmisel päeval algas Punaarmee pealetung Narva suunas ja linn langes. Schiffer oli sunnitud Tallinna suunduma.

Detsembris saadeti Schiffer Soome kaudu Laidonerile, Seljamaale ja veel kümnele Eesti tegelasele järele.¹⁶ Laidoneril ja Seljamaal oli aga õnnestunud piir ise ületada ning mehed kohtusid Helsingis.

Detsembri algul jõudis Laidoner Tallinna ja usaldas operatiivstaabi loomise E. Schifferile. Ametlikult määrati ta “käskudetäitjaks ohvitseriks Operativ Staabi ülema juurde”.¹⁷ Jaanuaris 1919 aga saadeti Schiffer taas üle Soome Venemaale veel mõnede Eesti tegelaste üle piiri Eestisse toimetamiseks. Seekord ületas ta piiri mitte enam kullerina, vaid sõjaseisukorras oleva riigi ohvitserina. See seadis ta tabamise korral suuremasse ohtu.

Peterburis organiseeriski Schiffer mõnede eestlaste üle piiri mineku. Ise pidi ta aga edasi Lõuna-Venemaale Laidoneri perekonna järele minema.¹⁸ Kuna oma nime all oli võimatu Venemaal reisida, esines ta Petrogradi õhukaitse suurtükiväe staabi noorema kirjutaja Mihhail Baranovina, kes kodus puhkusel käinud ja kasutab prii piletit.¹⁹ Sõit lõunasse õnnestus ja peagi oli Schiffer Petrogradis tagasi koos proua Laidoneriga. Soome kaudu jõudsid nad õnnelikult ka Tallinna.

Augustis 1919 sai Schiffer veel kord ülesande Venemaale sõita.²⁰ Seekord olid Schifferil Taani Punase Risti paberid. Teekond läks läbi Läti,

Leedu, Poola ja Ukraina. Teel oli mõningaid probleeme Denikini ja Mahno meestega, kuid novembris võtsid enamlased Schifferi Kurskis lõplikult kinni (Kurskis kohtus Schiffer Eesti kommunistliku polguga, kellele olevat palka makstud kullas).²¹

Kurski vanglast viidi Schiffer Moskvasse tšekaasse Lubjankal (üle kuulas teda lätlane Peters)²² ja Butõrka vanglasse (seal jäi tüüfusse), edasi Andron(e)jevi kontsentratsioonilaagrisse (Moskvast umbes 10 km), kuhu ta saabus veebruari keskel 1920. Nälja ja niiskuse käes paistetas Schifferi keha üles. Samas laagris istusid parajasti inglased, kes olid käinud Kroonlinnas punalaevastikku uputamas, hilisem Läti rahandusminister Ringolds Kalnings, kommunist Rudolf Vakmann ja suurpettur Valter Paas.²³

Vaatamata kõikidele Nõukogude Venemaa välisministrile Tšitšerinile saadetud vabastamispalvetele ja nõudmistele istus E. Schiffer kuni diplomaatiliste suhete kehtestamiseni Eesti ja Nõukogude Venemaa vahel. Esimesel pantvangide vahetamisel pääses murtud tervisega Schiffer tagasi. Viimane teekond Venemaale oli lõppenud kuuekuulise istumisega Nõukogude Venemaa vanglates. Schiffer vabanes 20. mail 1920.²⁴ 12. juunil määras arstlik komisjon ta neljakuulisele terviseparandusele Kuresaases.²⁵

Ametlikult teenis Schiffer 1. aprillist 1919 vanema käskudetäitja ohvitserina sõjavägede ülemjuhataja staabis. 11. juunil 1919 määrati Schifferile väljateenitud aja eest Vene sõjaväes leitnandi auaste tagantjärele alates 1. oktoobrist 1917.²⁶ Käskkirjaga 26. juunist 1920 “on ülendud kiiduväärt teenistuse eest” alamkapteniks alates 16. septembrist 1919.²⁷

Schiffer lahkus kaitseväeteenistusest 22. oktoobril 1920.²⁸ Schifferi teeneid hinnati 1.

¹⁵ Päevaleht 17.02.1928, lk. 5; Vaba Maa 13.01.1932, lk. 5.

¹⁶ Vaba Maa 22.01.1932, lk. 5.

¹⁷ ERA, f. 495, n. 7, s. 5480, l. 5p.

¹⁸ Vaba Maa 24.01.1932, lk. 5.

¹⁹ Vaba Maa 27.01.1932, lk. 5. Säilinud on tunnistus Baranovi nimele – ERA, f. 2124, n. 3, s. 1381, l. 31.

²⁰ Vaba Maa 29.01.1932, lk. 5.

²¹ Vaba Maa 31.01.1932, lk. 5.

²² Vaba Maa 06.02.1932, lk. 5.

²³ Päevaleht 17.02.1928, lk. 5; Vaba Maa 12.02.1932, lk. 5.

²⁴ Vaba Maa 17.02.1932, lk. 5.

²⁵ ERA, f. 495, n. 7, s. 5480, l. 9p.

²⁶ ERA, f. 495, n. 7, s. 5480, l. 5p.

²⁷ ERA, f. 495, n. 7, s. 5480, l. 5p.

²⁸ ERA, f. 495, n. 7, s. 5480, l. 6.

²⁹ ERA, f. 495, n. 7, s. 5480, l. 5p.

liigi 3. järgu Vabadusristiga (18. mail 1920),²⁹ Prantsuse aumärgiga (hõbeaumärk “Medaille d'honneur” mõõkadega, 1921, Andronjevi laagris olnud prantslastele osutatud abi eest),³⁰ Eesti Vabadussõja mälestusmärgi (1922)³¹ ja 50 000 margaga (1923).³²

1925–1926 oli Schiffer Kaitseliidu Narva Maleva II malevkonna pealik kapteni auastmes.³³ 1. augustil 1926 on ta omal soovil arvatud reservi. Kaitseliidult sai Schiffer Kotkaristi 5. klassi aumärgi.³⁴ Aastal 1929 oli Schiffer Kaitseliidu Tallinna maleva Põhja malevkonna I kompanii tegev- või toetav liige.³⁵ 1930. aastal annetati talle Läti Vabariigi 10. aasta iseseisvuse mälestusmedal.³⁶ Aastal 1932 autasustati Schifferit 29 ha maaga.³⁷

Schiffer oli Eesti Vabadussõjalaste Liidu Kernu osakonna tegevliige.

1921. aastal abiellus Elmar Schiffer Almaga (sündinud 23. september 1884).³⁸ Lapsi neil ei olnud.

1930-ndail elas Schiffer maaomanikuna Kernu vallas Haiba asulas Allika talus.³⁹ Mingitel põhjustel sattus ta aga majandusraskustesse. Schifferi tähtsust vabariigi loomisel rõhutab asjaolu, et tema majandusmured lahendati kõrgel riiklikul tasemel. Võeti vastu eraldi seadus Schifferi pensioni kohta. Seletuskirjas Schifferi pensioniseaduse juurde on öeldud: “Eraelus on ta mõnede ebasoodsate asjaolude tõttu sattunud raskesse majanduslikku seisukorda, millest väljapääsemine käib tal üle jõu. Võttes arvesse kapten Schiffer'i teeneid Eesti Vabariigi loomisel ja kaitsmisel, oleks õiglane, kui riik annaks temale igakuuset toetuse pensioni näol. Kuna

aga kapten Schiffer praegu maksvate pensioniseaduste alla ei kuulu, tuleks abistamine läbi viia eriseadusega.”⁴⁰ Seadus kehtestati 27. märtsil 1935 Riigivanema dekreediga ja Schifferile määrati 75 krooni kuus.⁴¹ Asi leidis märkimist ka ajakirjanduses.⁴²

1936. aastal eestitas ta oma perekonnanime Sihvrekse.⁴³ Oma talu Schiffer siiski ülal pidada ei suutnud ja seetõttu püüdis ta algul oma valduse maha müüa või vahetada maja vastu Nõmmel või Tallinnas. See aga ei õnnestunud. Lõpuks, aastail 1939–1940 rentis ta selle välja.⁴⁴ Pärast Nõukogude võimu kehtestamist jäi talle 2 hektarit maad, kus tegeles kanakasvatusega.⁴⁵

1941. aastal tabas Elmar Schifferit paljudele eestlastele tuttav saatust – NKGB hakkas tema vastu huvi tundma. Peamisteks süüdistusteks olid Kaitseliit, vapslus, suurmaaomandus.⁴⁶ Asja uurinu leidis, et “Sihvre aastast 1918 kuni 1920 teenis Judenitši juures [sic!]. Pärast Judenitši purustamist nimetatakse ülemjuhataja Laidoneri adjutandiks.” 14. juunil 1941 Schiffer arreteeriti, abikaasa Alma aga saadeti Eestist välja.

Ülekuulamistel Schiffer vaigis oma tegevusest käskjalana. Heaks süüdistuse tõestuseks olid Schifferi artiklid ajalehtedes, kus ta kirjeldas oma tegevust Vabadussõja ajal. Otsus oli tavaline selle aja ja süüdistuste kohta – maha lasta. 13. aprillil 1942 viidi otsus täide.⁴⁷

Elmar Schiffer avaldas aastatel 1931–1932 ajalehes Vaba Maa oma mälestusi pealkirja all “Ajutise Valitsuse salakullerina”.⁴⁸

Alljärgnevalt paar värvikamat kirjeldust tema mälestustest.

Sügisel 1919 sattus Schiffer oma viimasel

³⁰ ERA, f. 495, n. 7, s. 5480, l. 7.

³¹ ERA, f. 495, n. 7, s. 5480, l. 11p.

³² Riigi Teataja 14.04.1923, nr. 52/53, lk. 456.

³³ ERA, f. 495, n. 7, s. 5480, l. 12.

³⁴ ERAF, f. 130SM, n. 1, s. 9880, l. 25.

³⁵ ERAF, f. 130SM, n. 1, s. 9880, l. 26; ERA, f. 495, n. 7, s. 5480, l. 14 – “Põhja Maleva käskude täitja pääl”.

³⁶ ERA, f. 495, n. 7, s. 5480, l. 21.

³⁷ ERAF, f. 130SM, n. 1, s. 9880, l. 9p.

³⁸ ERA, f. 495, n. 7, s. 5480, l. 18.

³⁹ ERAF, f. 130SM, n. 1, s. 9880, l. 4; ERA, f. 1112, n. 2, s. 871, l. 1.

⁴⁰ ERA, f. 31, n. 3, s. 402, l. 2.

⁴¹ Riigi Teataja 05.02.1935, nr. 33, lk. 674.

⁴² Postimees 28.03.1935, lk. 4.

⁴³ EAA, f. 3159, n. 1, s. 59, l. 3.

⁴⁴ ERA, f. 1112, n. 2, s. 871, l. 1-5. Neis materjalides on autasu-maa suuruseks märgitud 34,25 ha.

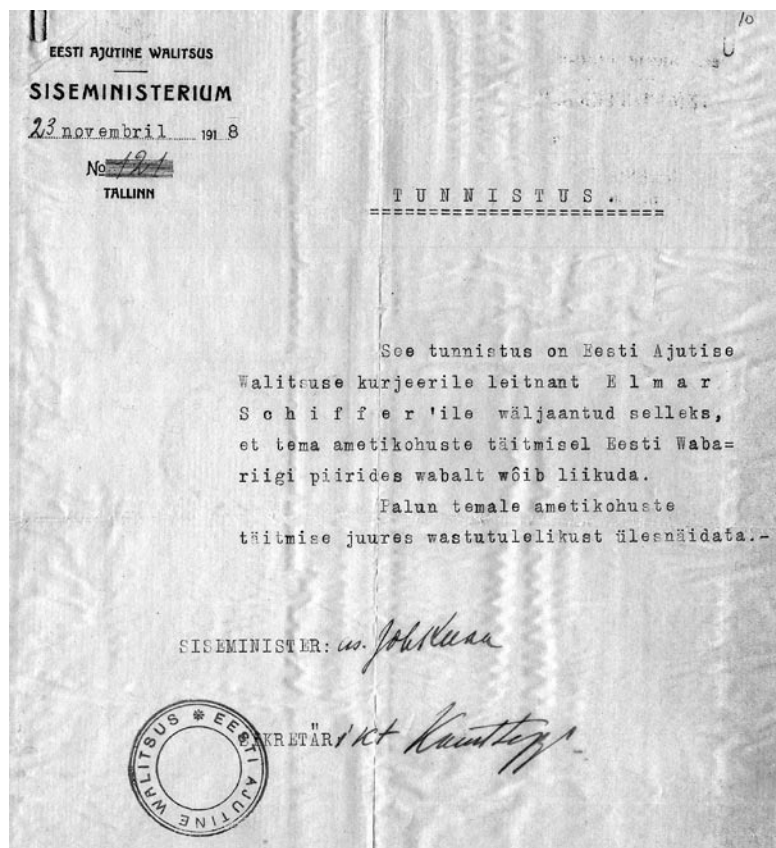
⁴⁵ ERAF, f. 130SM, n. 1, s. 9880 II, l. 1p.

⁴⁶ ERAF, f. 130SM, n. 1, s. 9880, l. 1.

⁴⁷ ERAF, f. 130SM, n. 1, s. 9880, l. 19.

⁴⁸ Vaba Maa 22.12-23.12, 29.12-31.12 1931; 05.01, 9.-10.01, 13.-14.01, 16.01, 22.01, 24.01, 27.01, 29.01, 31.01, 04.02, 6.02, 12.02, 17.02 1932.

Siseministeriumi
tunnistus.

Venemaa-käigul Poltaavasse hetkel, kui linna vallutasid Mahno väed.

“Mahno kuulutas oma tulekut suurtüki-paukudega. [– – –] Lonkisin parajasti jaama läheduses, kui nähtavale ilmus esimene ratsasalk Mahnoga eesotsas. Tal olid valged püksid jalas ja kasaka kurtka seljas. Kõrval ratsutas lipukandja musta lipuga, millel ilutses kuldtähtedega kirjutatud “Anarhia”. [– – –] Ka püüti juute. Juudi kindlaksmääramiseks oli väga lihtne abinõu. Isik, kes vähegi juudi moodi välja nägi, peatati ja tal kästi öelda “Arbus”. Kes ei saanud “r” öieti välja öelda, see hukati kohapeal. Vähe aega pärast Mahno saabumist jõudis kohale ka ta killavoor kahehatteda kaarikutel, milledes olid mugavalt end sisse seadnud mahnolaste naised. Nad kõik olid ehitud kullast ja hõbedast käevõrudega ja kaelaehetega.”⁴⁹

Kuidas nägi Schiffer välja pärast Nõukogude Venemaa vanglates viibimist, kirjeldab Johannes Kauba: “... kohtasin komisjoni ruumes üht väga

kahtlase väljanägemisega isikut, kellel jalas katkised viltsaapad, seljas mingisugune määrdunud ja katkine poolkasukas, pool nagu määrdunud räbalaga kinni seotud ja näppude vahel vene sõduri talvemüts – ühesõnaga nii viletsa väljanägemisega isik, missugust isegi Moskva tänavatel tol ajal vähe näha oli.”⁵⁰

Selline oli lühike ülevaade kirju saatusega mehe elust. Võib arvata, et kuna Elmar Schifferi tegevus Eesti Vabariigi loomise ja kaitsmise ajal oli salajane, ei saanud ta oma elu ajal küllaldast tähelepanu. Siiski ei unustanud need, keda Schiffer otseselt aidanud oli, tema teeneid ja aitasid teda rasketel aegadel. Needsamad teened said aga võimuvahetusel talle saatuslikuks ja Schifferi elutee lõppes traagiliselt. Olgu see lühike artikkel tähelepanuavalduseks mehele, kelle teeneid Eesti riigi ees ei saa alahinnata.

Margus Lääne

⁴⁹ Vaba Maa 31.01.1932, lk. 5.

⁵⁰ Vaba Maa 17.02.1932, lk. 5.